

PROGRAM

PROFILAKTYKI LOGORYTMICZNEJ

DLA DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Opracowała: mgr Ewa Nurczyk

Boguchwała 2016

Wstęp

W związku z obserwowanym wzrostem liczby dzieci z problemami logopedycznymi, zaczęłam baczniej obserwować swoich podopiecznych pod kątem prawidłowej wymowy. Z moich obserwacji wynika, że liczba dzieci z zaburzeniami w rozwoju mowy jest coraz większa. Problem ten niepokoi zarówno rodziców jak i nauczycieli. Zaburzenia te często mają swoje podstawy w początkowych latach, a nawet miesiącach życia dziecka. Rodzice karmiąc, czy mówiąc do dziecka nie zastanawiają się jaki to będzie miało wpływ na jego rozwój mowy w przyszłości, chcą po prostu uszczęśliwić swoje dziecko, niestety często je wyręczając lub maksymalnie ułatwiając wszystkie czynności. Tymczasem prawidłowa dieta, czy poprawne zwracanie się do dziecka to podstawa profilaktyki logopedycznej. Wśród wielu rodziców ciągle jeszcze panuje przekonanie, że do logopedy należy zgłaszać się we wczesnym wieku szkolnym, że z zaburzenia dziecko wyrośnie. Konieczne więc wydaje się podejmowanie jak najwcześniejszych działań profilaktycznych oraz obniżenie progu interwencji logopedycznej na wiek 3, 4 roku życia dziecka, czyli na moment kiedy trafia ono do grupy przedszkolnej. Dziecko, które rozpoczyna edukację przedszkolną powinno wykazywać się minimalną umiejętnością nawiązywania kontaktów społecznych, przekazywania informacji oraz umiejętnością wykorzystywania słownych przekazów i reagowania na nie. Rodzice przez pierwsze trzy lata życia dziecka powinni go tak aktywować, aby mogło osiągnąć tak zwaną normę rozwojową. Dla rodziców zapatrzonych w swoje dziecko dopiero moment pójścia do przedszkola i konfrontacja z rówieśnikami jest okazją do zwrócenia uwagi na sposób i poziom porozumiewania się dziecka. Dzieci można nauczyć się prawidłowo porozumiewać, jeżeli oczywiście będą spełnione do tego warunki tzn. prawidłowa anatomia i fizjologia narządów mowy oraz dostateczna stymulacja. To właśnie stymulacji chciałabym poświęcić ten program. Pragnę, aby każdy wychowawca w przedszkolu stał się nauczycielem prawidłowej mowy dziecka poprzez świadome stymulowanie jego rozwoju językowego. Chciałabym zaproponować prowadzenie zajęć logorytmicznych mających na celu doskonalenie umiejętności językowych dzieci z prawidłowym rozwojem mowy, ale i przede wszystkim skuteczną pomoc dzieciom z nieprawidłowym rozwojem mowy i trudnościami w wymowie. To właśnie czas edukacji przedszkolnej jest okresem koniecznym do szczególnie intensywnej stymulacji rozwoju mowy. Dzięki pracy logopedycznej z małymi dziećmi unikniemy wielu problemów edukacyjnych dzieci w wieku wczesnoszkolnym. W ćwiczeniach mowy najlepsze

efekty osiągniemy właśnie działaniem profilaktycznym. My nauczyciele powinniśmy się starać aby dzieci rozpoczynające przygodę z przedszkolem dostały od nas w prezencie maksymalnie wykorzystany czas na rozwój prawidłowej wymowy. Oczywiście będzie to możliwe pod warunkiem, że będzie to systematyczne i przemyślane działanie profilaktyczne.

1. Założenia programu.

1.1. Koncepcja pedagogiczna.

Do opracowania programu profilaktyki logopedycznej skłoniło mnie przekonanie o potrzebie podjęcia działań profilaktycznych w stosunku do grup dzieci najmłodszych, dopiero rozpoczynających edukację przedszkolną. Istotą oddziaływań jest zapobieganie potrzebie terapii logopedycznej. Ćwiczenia stymulujące rozwój mowy należy zacząć jak najwcześniej. Jestem przekonana, że z wieloma zaburzeniami mowy nie mielibyśmy styczności, gdyby rodzice wiedzieli jak im zapobiegać oraz w jaki sposób stymulować rozwój językowy swoich dzieci w pierwszych latach życia. Świadomość rodziców, że poprzez terapię usprawniającą i korygującą funkcje oddechowe, połykania, motoryczne i percepcyjne dzieci mogą osiągnąć możliwość pełnego i poprawnego rozwoju mowy jest nieodzownym warunkiem pełnego rodzicielstwa. To samo dotyczy nauczycieli, którzy opiekują się dziećmi przez większą część dnia. Mam nadzieję, że korzystanie z niniejszego programu lub wybranych jego elementów w pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym zapobiegnie chociaż w niewielkim procencie wzrostowi liczby dzieci z zaburzeniami mowy. Program opracowałam zgodnie z zasadami określonymi w podstawie programowej wychowania przedszkolnego stanowiącej załącznik nr 1 do Rozporządzenia MEN z dn.30 maja 2014 zmieniającego rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. (Dz.U. Poz 803)

1.2 Charakterystyka użytkownika

Adresatem programu jest logopeda prowadzący zajęcia logorytmiczne, ale także nauczyciele przedszkola, którzy aktywnie włączają się w procesy rozwijania poszczególnych funkcji psychomotorycznych. Program kierowany jest także do rodziców, którzy mają nieoceniony wpływ na kształtowanie się prawidłowych zachowań dzieci. Ćwiczenia zawarte

w programie są przeznaczone dla dzieci w wieku przedszkolnym: 3-6 lat. Nad poprawnością ich wykonywania czuwa logopeda, nauczyciel lub poinstruowany rodzic.

1.3. Warunki realizacji programu.

Program może być realizowany w przedszkolu. Przeznaczony jest do prowadzenia w formie zajęć grupowych, zespołowych lub indywidualnych. Zajęcia mogą trwać w zależności od wieku dzieci oraz ich możliwości rozwojowych od 15 do 30 minut i odbywać się przynajmniej raz w tygodniu. Zakładam ścisłą współpracę z nauczycielami i rodzicami. Założone cele realizowane są w korelacji z planami miesięcznymi pracy dydaktyczno – wychowawczej w poszczególnych grupach wiekowych w formie zabaw i ćwiczeń nawiązujących do aktualnie realizowanego tematu kompleksowego.

2. Cele programu

Cele główne:

- Zapobieganie powstawaniu zaburzeń mowy dzieci
- Stymulowanie rozwoju dzieci w taki sposób, by rozpoczynając naukę w szkole podstawowej prawidłowo komunikowały się z otoczeniem oraz osiągnęły powodzenie szkolne na miarę możliwości rozwojowych
- Włączanie nauczycieli i rodziców do świadomej współpracy nad rozwijaniem mowy dzieci i kształtowaniem ich prawidłowej wymowy.

Cele szczegółowe:

- Uwrażliwienie dzieci na elementy wspólne dla muzyki i mowy
- Rozwijanie procesów poznawczych,
- Wyrabianie szybkiej orientacji w czasie i przestrzeni oraz koncentracji uwagi,
- Doskonalenie mowy i komunikacji niewerbalnej polegającej na umiejętności wyrażania swoich potrzeb i emocji.
- Doskonalenie koordynacji słuchowej, słuchowo- ruchowej i wzrokowo- ruchowej
- Udoskonalenie słuchu fizycznego, fonematyczno-fonetycznego, muzycznego

- Kształtowanie umiejętności wykonywania głębokiego i dynamicznego wdechu wraz z długim i równomiernym wydechem niezbędnymi dla prawidłowego procesu mowy;
- Kształtowanie koordynacji układu głosotwórczego poprzez ćwiczenia wydłużonej fonacji samogłosek z równoczesnym wydechem;
- Doskonalenie umiejętności chwilowego powściągnięcia, hamowania aktywności ruchowej poprzez ćwiczenia inhibicyjne;
- Kształtowanie praktyki dłoni i narządów artykulacyjnych;
- Doskonalenie umiejętności artykulacyjnych poprzez ćwiczenia i zabawy, w trakcie których automatyzowana jest wymowa głosek, właściwych dla danego wieku.

3. Procedury osiągnięcia celów

W programie profilaktyki logorytmicznej wyróżniłam trzy etapy jego realizacji. Na początku powinno znaleźć się przeprowadzenie diagnozy logopedycznej dzieci uczęszczających do przedszkola. Badanie powinno być wykonane w oparciu o kartę badania mowy. Dzięki temu badaniu logopeda sprawdzi:

- sposób oddychania dziecka;
- sposób połykania;
- słuch (orientacyjnie);
- budowę aparatu mowy;
- sprawność narządów mowy;
- poprawność artykulacyjną mowy;
- rozumienie mowy.

O wynikach badań poinformowani będą rodzice w czasie indywidualnych konsultacji oraz nauczyciele pracujący w grupie. Kolejnym etapem programu jest przeprowadzenie pedagogizacji rodziców i nauczycieli podczas której poznają ogólne zagadnienia profilaktyki logopedycznej i konsekwencje zaniedbań. Następnie należy zapoznać rodziców i nauczycieli z ogólnymi wynikami badań dzieci w przedszkolu, omówić najczęściej występujące zaburzenia i utrudnienia rozwoju mowy oraz wskazać właściwe drogi postępowania. Zainteresowanym rodzicom udzielane mogą być indywidualne konsultacje. Jednocześnie realizowany jest następny etap programu, czyli cykl zajęć grupowych, w czasie których rozwija się poszczególne funkcje związane z mówieniem, a także stymuluje się prawidłowy

rozwój mowy. W czasie zajęć rozwijane i kształcone będą umiejętności prawidłowego oddychania oraz umiejętności motoryczne w zakresie motoryki dużej i małej, a także artykulacyjnej. Kształcone będą również funkcje słuchowe oraz rozwijane umiejętności językowe w zakresie wymowy, systemu leksykalnego, fleksyjnego i składniowego. Ostatnim elementem programu jest dokonanie ewaluacji. Po zakończeniu cyklu zajęć z dziećmi, osoba prowadząca przeprowadza powtórne badanie logopedyczne wśród dzieci, u których stwierdzono niewłaściwe funkcje związane z mówieniem oraz zburzenia lub opóźnienia mowy i porównuje wyniki badań.

4. Metody które mogą być stosowane podczas zajęć logorytmicznych:

- Logorytmiczne (ćwiczenia z zakresu techniki ruchu, ćwiczenia percepcyjno-ruchowe, ćwiczenia w muzykowaniu, ćwiczenia oddechowe, ćwiczenia ortofoniczne, fonacyjne, artykulacyjne).
- Karla Orfa – oparta na schemacie „metoda- słowo- ruch”.
- Ruchu rozwijającego Weroniki Sherborne- wielozmysłowa integracja i stymulacja psychomotoryczna i społeczna.
- Dobrego Startu, „Bon de Part” – integracji zmysłów, orientacji w schemacie ciała, zabawy usprawniające analizator słuchowy, wzrokowy i kinestetyczno-ruchowy.
- Metoda kinezylogii edukacyjnej „Ruch naprzemienny Paula Denisona” – ćwiczenia z przekraczaniem linii środka ciała, ćwiczenia energetyzujące, rozciągające, relaksujące, doskonalenie umiejętności komunikacji, organizacji i koncentracji.
- Metoda Marii Montessorii „Pomóż mi zrobić to samemu” – docenianie integracji zmysłów, aktywne uczenie się, nauka metodą „prób i błędów”.
- Metoda Domana „Kalifornijska” – szeroka integracja zmysłów, podkreślenie potrzeby wczesnego usprawniania dzieci.
- Metoda psychostymulacji – aktywizowanie ośrodków mózgowych odpowiedzialnych za mowę i myślenie, usuwanie trudności emocjonalnych i motywacyjnych poprzez odpowiednio stosowany relaks psychostymulacyjny.
- Praktycznego działania.
- Zabawowe i naśladowcze.

- Aktywizujące.

5. Formy, które mogą być stosowane podczas zajęć logorytmicznych

- Śpiew
- Piosenka i wiersz ortofoniczny
- Gra na instrumentach
- Ruch przy muzyce
- Słuchanie muzyki
- Tworzenie muzyki
- Integracja wychowania muzycznego z innymi treściami wychowania.

Poprzez powyższe metody i formy pracy będzie możliwe wszechstronne rozwijanie, korygowanie i usprawnianie zaburzonych funkcje językowych, ruchowych, emocjonalnych, intelektualnych i społecznych. Dzieci za pomocą tych metod, poprzez główną formę aktywności, jaką jest zabawa, zdobywać będą nowe wiadomości, umiejętności, uczyć się współdziałania i współzycia w grupie rówieśników.

6. Treści kształcenia

Główne kierunki pracy	Rodzaje ćwiczeń	Spodziewane efekty
-Nauka prawidłowego toru oddychania. -Różnicowanie i wydłużanie fazy wdechowej i wydechowej	1.Ćwiczenia oddechowe aktywizujące aparat mowy -puszczanie baniek mydlanych -wprawianie w ruch lekkich przedmiotów zawieszonych na nitce -chuchanie, -zdmuchiwanie ruchomych elementów, -gwizdanie na gwizdkach, piszczałkach -krótkie szybkie wydechy, -długie wydechy, utrzymujące przedmiot w określonej pozycji 2. Ćwiczenia w różnicowaniu fazy wdechowej i wydechowej -ćwiczenia relaksacyjne -wąchanie kwiatów, 3. Ćwiczenia oddechowe połączone z ruchami ciała -unoszenie i opuszczanie rąk -zwijanie się w kłębek przy	Dziecko: -prawidłowo gospodaruje oddechem -różnicuje fazy oddychania -przyjmuje prawidłowa pozycje podczas śpiewu, tańca czy recytacji -stosuje prawidłowy tor oddechowy

	<p>wydechu i rozwijanie do pozycji stojącej przy wdechu</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykonywanie wdechu przy równoczesnym podnoszeniu rąk, prostowaniu pozycji i wykonanie wydechu z równoczesnym opuszczeniem rąk <p>3. Ćwiczenia oddechowe w wydłużaniu fazy wydechowej w czasie mówienia</p> <ul style="list-style-type: none"> - wypowiedanie wyrazów dźwiękonaśladowczych - naśladowanie usłyszanych odgłosów <p>4. Ćwiczenia na uaktywnienie przepony</p> <ul style="list-style-type: none"> - naśladowanie śmiechu o różnym natężeniu - naśladowanie szczekania psów różnej wielkości 	
<p>-Rozwijanie sprawności motorycznej w zakresie motoryki dużej i małej</p>	<p>1. Ćwiczenia ruchowe całego ciała</p> <ul style="list-style-type: none"> - poruszanie się zgodne z rytmem melodii - naśladowanie ruchem zwierząt - chodzenie w różnych pozycjach - skakanie obunóż, przeskoki, podskoki <p>2. Ćwiczenia naprzemienne</p> <ul style="list-style-type: none"> - uaktywnienie obu półkul mózgowych np. łokieć do kolana <p>3. Ćwiczenia manualne</p> <ul style="list-style-type: none"> - układanie puzzli - malowanie - naciskanie spinaczy - zabawy z gniecieniem <p>4. Ćwiczenia regulujące napięcie mięśniowe</p> <ul style="list-style-type: none"> - reagowanie ruchem na muzykę np. poruszanie się jak roboty czy szmaciane lalki <p>5. Ćwiczenia umiejętności poruszania się w przestrzeni</p> <ul style="list-style-type: none"> - ustawianie się w formie figur geometrycznych - obroty wokół własnej osi - rozróżnianie stron swojego ciała 	<p>Dziecko;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Naśladuje charakterystyczne ruchy i gesty zwierząt, ludzi, zjawisk przyrody, pojazdów - potrafi wykonywać podane przez nauczyciela zadania - chętnie bierze udział w zajęciach zorganizowanych - prezentuje właściwą dla wieku sprawność ruchową w zakresie motoryki dużej i małej

	-wskazywanie kierunku ruchu	
-Kształtowanie wrażliwości muzycznej. -Rozwijanie umiejętności wiązania ruchu z muzyką i mówieniem	1. Ćwiczenia w reagowaniu na sygnał i jego brak - zabawy w zamiany aktywności ruchowej w reakcji na umówiony wcześniej sygnał 2. Ćwiczenia różnicowania tempa -chodzenie , bieg lub podskoki dostosowane do słyszanej muzyki 3. Ćwiczenia różnicowania dynamiki - zaznaczanie elementów dynamicznych cicho- głośno 4. Ćwiczenia różnicowania wysokości dźwięku -reagowanie postawą ciała na wysokość dźwięków 5. Ćwiczenia w różnicowaniu dźwięków -zapamiętywanie i odtwarzanie prostych układów rytmicznych - wykorzystanie instrumentów perkusyjnych 6. Ćwiczenia różnicowania metrum -Akcentowanie słuchanej muzyki poprzez tupnięcie czy klaśnięcie 7. Ćwiczenia logorytmiczne -rytmizowanie przysłów -tworzenie prostych akompaniamentów do znanych piosenek poprzez klaskanie, pstrykanie, tupanie -rozdzielanie akompaniamentów reagowanie w zabawie na przydzielony instrument wywoławczy	Dziecko; -potrafi rozwiązywać zagadki muzyczne -umie reagować na sygnały muzyczne, słuchowe - rozumie szkodliwość hałasu dla zdrowia - potrafi zrytmizować krótkie teksty - chętnie uczestniczy w tworzeniu akompaniamentów -potrafi wykorzystać gest i mimikę aby wyrazić swoje odczucia -zrealizuje ruchem usłyszaną muzykę
-Rozwijanie sprawności narządów mowy oraz doskonalenie umiejętności wykonywania celowych ruchów warg, języka, policzków, żuchwy, podniebienia	1. Ćwiczenia języka -wysuwanie wąskiego lub szerokiego języka w stronę kąć ust przy szeroko otwartych ustach - unoszenie języka na górną wargę, opuszczanie na brodę -wysuwanie języka do przodu i cofanie go do jamy ustnej	Dziecko: -świadomie używa narządów artykulacyjnych - precyzyjnie wykonuje wskazane ruchy językiem, ustami, policzkami, żuchwą i podniebieniem -umie prawidłowo ugryzać, żuć i połykać pokarm

	<ul style="list-style-type: none"> -unoszenie języka za górne zęby i zawijanie go do podniebienia miękkiego -dotykanie językiem wszystkich zębów -oblizywanie warg -mlaskanie, parskanie, klaskanie 2. Ćwiczenia warg -naśladowanie ustami zwierząt -szerokie otwieranie i zamykanie ust -zakładanie górnej wargi na dolną i odwrotnie -przesuwanie kątek ust w prawo i w lewo -wymawianie samogłosek 3. Ćwiczenia podniebienia i policzków -robienie dziwnych min -chrapanie, chrupkanie, gęganie -płukanie gardła -ziewanie -udawanie lekkiego kaszlu 4. Ćwiczenia żuchwy -wysuwanie i cofanie szczęki dolnej -żucie -ziewanie -chwytywanie dolnymi zębami górnej wargi 5. Ćwiczenia w połykaniu -połykanie kropelek wody -ssanie cukierków 	<ul style="list-style-type: none"> -chętnie współpracuje -umie w praktyce wykorzystać zdobyte umiejętności
<p>-Kształtowanie umiejętności słuchania i rozpoznawania dźwięków z otoczenia</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ćwiczenia słuchowe -wskazywanie źródła dźwięku oraz kierunku jego pochodzenia -rozpoznawanie usłyszanych dźwięków z naturalnego otoczenia -rozpoznawanie instrumentów muzycznych -słuchanie tekstów logopedycznych 2. Ćwiczenia w różnicowaniu głosek opozycyjnych w izolacji w sylabach i w wyrazach -głoski bezdźwięczne- dźwięczne -głoski twarde- miękkie 3. Ćwiczenia w zapamiętywaniu i odtwarzaniu 	<p>Dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> - potrafi wskazać źródło dźwięku - umie naśladować i różnicować dźwięki usłyszane w otoczeniu - prawidłowo wybrzmiewa głoski w izolacji, w sylabach, w wyrazach - zapamiętuje proste sekwencje rytmiczne i muzyczne

	- zapamiętywanie sekwencji rytmicznych lub muzycznych	
-Rozszerzanie słownika czynnego i biernego poprzez poszerzanie wiedzy z zakresu muzyki, zagadnień społecznych, estetycznych i emocjonalnych. -Stosowanie określeń opisujących cechy ludzi, zjawisk przyrodniczych, przedmiotów. - Gromadzenie słownictwa tematycznego	1. Ćwiczenia w poszerzaniu słownictwa dotyczącego najbliższego otoczenia dziecka -dom, -podwórko -przedszkole 2. Ćwiczenia w nazywaniu czynności wykonywanych przez -ludzi -zwierzęta -pojazdy 3. Ćwiczenia w posługiwaniu się określeniami służącymi do nazwania -przestrzeni -kolorów -czasu 4. Ćwiczenia w budowaniu wypowiedzi wielozdaniowych 5. Ćwiczenia fonacyjne - zabawy w wymawianie samogłosek i spółgłosek -zabawy z modulacją głosu - zabawy dźwiękonaśladowcze	Dziecko: -potrafi nazywać otaczające go przedmioty i czynności które one wykonują -umie nazwać zjawiska i rozumie ich znaczenie - buduje wypowiedź poprawną gramatycznie -różnicuje głoski o podobnym brzmieniu -potrafi modulować głosem -umie opowiedzieć historyjkę obrazkową -buduje proste zdania i rozwija je - rozumie i pamięta treść słuchanych opowiadań
-Doskonalenie umiejętności wyrażania siebie poprzez ekspresję ruchowo- muzyczną i słowną -Porozumiewanie się z otoczeniem poprzez wyrażanie swojego stanu emocjonalnego za pomocą form werbalnych i niewerbalnych	1. Ćwiczenia w interpretowaniu przekazu muzycznego -wesoło- smutno -łagodnie- groźnie 2. Ćwiczenia w przedstawianiu własnego samopoczucia za pomocą muzyki i ruchu -przedstawianie się gestem - wybieranie instrumentu akompaniującego pasującego do aktualnego nastroju 3. Współdziałanie w grupie poprzez - zabawy muzyczno-ruchowe, - bajki muzyczne, -zabawy z rekwizytami, -tańce integracyjne 4. Budowanie pozytywnego obrazu samego siebie, nabieranie wiary we własne możliwości oraz pokonywanie napotkanych trudności	Dziecko: -potrafi ocenić nastrój usłyszonej muzyki -umie określić emocje które towarzysza słuchaniu muzyki -potrafi współpracować w grupie i podejmować działania na jej rzecz - umie radzić sobie z napotkanymi trudnościami -posiada zdolności organizacyjne -dba o pozytywną atmosferę w grupie -jest pozytywnie nastawione do siebie i innych -szanuje kolegów i dorosłych
Rozwijanie predyspozycji	1.Ćwiczenia w interpretowaniu	Dziecko:

<p>twórczych dziecka do kształtowania jego kreatywności, wyobraźni i inwencji twórczej</p>	<p>muzyki, -zabawy z szarfami, chustkami, wstążkami -aktywizowanie ekspresji twórczej 2. Ćwiczenia w tworzeniu akompaniamentu na instrumentach perkusyjnych do piosenki lub tekstów logorytmicznych 3. Ćwiczenia w budowaniu prostych układów tanecznych -kształtowanie płynności i estetyki ruchów 4. Doskonalenie umiejętności wyrażania siebie poprzez ekspresję ruchowo- muzyczną i słowną</p>	<p>-potrafi poruszać się przy muzyce, - wykonuje płynne, skoordynowane i estetyczne ruch całym ciałem -umie stworzyć akompaniament do usłyszonej piosenki -stara się ułożyć prosty układ choreograficzny -prawidłowo reaguje na rytm i melodię utworu muzycznego -podczas zabaw potrafi odpowiednio wykorzystać rekwizyty - wykazuje się spontanicznością</p>
<p>Nauka metod relaksacyjnych</p>	<p>1.zabawy relaksacyjne -masażyki -bajki relaksujące -zabawy wyciszające i uspokajające</p>	<p>Dziecko; -potrafi się zrelaksować, wyciszyć, rozładować napięcie i niewłaściwe emocje -umie panować nad własnymi emocjami - reaguje adekwatnie do sytuacji</p>

7. Ewaluacja programu

Najlepszym dowodem na osiągnięcie założonych celów będzie osiągnięcie gotowości szkolnej przez dzieci 6 letnie i ich sukces w klasie pierwszej. Aby było to możliwe konieczne jest monitorowanie rozwoju mowy wszystkich dzieci przez nauczycieli, rodziców i logopedów.

Pomocne w tych działaniach będą

- Karty obserwacji
- Arkusz diagnozy przedszkolnej
- Kwestionariusz wymowy
- Rozmowy z rodzicami, ankieta